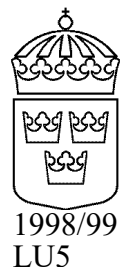

Lagutskottets betänkande

1998/99:LU5

Ny skyddsåtgärd vid immaterialrättsintrång

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 1998/99:11 Ny skyddsåtgärd vid immaterialrättsintrång jämte en motion som har väckts med anledning av propositionen.

I propositionen läggs fram förslag till bestämmelser i de immaterialrättsliga lagarna om en ny skyddsåtgärd, s.k. intrångsundersökning. Åtgärden innebär att en rättighetshavare i ett civilrättsligt förfarande kan begära att det görs en undersökning för att säkra bevis hos någon som på goda grunder misstänks ha gjort ett intrång i en immateriell rättighet. Ett beslut om intrångsundersökning skall fattas av allmän domstol och verkställas av kronofogdemyndigheten.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

Utskottet tillstyrker bifall till propositionen och avstyrker motionen.

Propositionen

I proposition 1998/99:11 föreslår regeringen (Justitiedepartementet) – efter hörande av Lagrådet – att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
2. lag om ändring i varumärkeslagen (1960:644),
3. lag om ändring i patentlagen (1967:837),
4. lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485),
5. lag om ändring i firmalagen (1974:156),
6. lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter,
7. lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306).

Lagförslagen har intagits som bilaga till betänkandet.

Motionen

1998/99:L3 av Jerry Martinger (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att möjlighet till intrångsundersökning skall införas även såvitt avser angrepp på företagshemligheter,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att intrångsundersökning även skall få företas hos tredje man om det föreligger skäl för detta.

Utskottet

Inledning

Immaterialrätt är den sammanfattande beteckningen för ett antal olika regler som skyddar intellektuella prestationer och kännetecken mot obehörigt utnyttjande. Immaterialrätten brukar delas in i upphovsrätt och industriellt rättsskydd. Till det industriella rättsskyddet hör patenträtt, känneteckensrätt, mönsterrätt och växtförädlarrätt. Patenträtt gäller för nya uppfinningar som kan utnyttjas industriellt. Känneteckensrätt brukar användas som en övergripande beteckning för varumärkesrätten, firmarätten och andra rättsskydd för individualiseringsmedel. Mönsterskydd gäller utseendet (design) på en produkt antingen den betingas av estetiska eller nyttoföregående skäl. Växtförädlarrätt skyddar nya växtsorter som skapas genom förädling eller på annat sätt.

De svenska bestämmelserna på det immaterialrättsliga området finns i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter, patentlagen (1967:837), varumärkeslagen (1960:644), kollektivmärkeslagen (1960:645), firmalagen (1974:156), mönsterskyddslagen (1970:485) och växtförädlarrättslagen (1997:306).

I huvudsak innebär de olika immaterialrättsliga reglerna – både i Sverige och i andra länder – att den som skapat en skyddad produkt eller utfört en skyddad prestation har principiell ensamrätt att dra ekonomisk nytta av produkten eller prestationen. Utan tillstånd får andra inte kopiera skyddsobjektet och utnyttja det på olika sätt, t.ex. genom att marknadsföra det. Ensamrätten kan sålunda avse olika slags utnyttjande av en prestation, såsom tillverkning, försäljning eller uthyrning, och rättighetshavaren kontrollerar i princip all användning av skyddsobjektet. Exempelvis kan en patenthavare hindra andra från att utnyttja uppfinningen, en författare måste lämna tillstånd innan författarens verk kan tryckas upp och distribueras på marknaden och den som har rätt till ett varumärke kan hindra andra från att sätta varumärket på sina produkter.

Ensamrätten kan emellertid vara inskränkt på olika sätt. Särskilt på det upphovsrättsliga området finns det åtskilliga regler som begränsar upphovsmannens ensamrätt. Ett exempel på en sådan inskränkning är att privatpersoner som huvudregel har rätt att kopiera skyddade verk för enskilt bruk.

Mellan upphovsrätten och det industriella rättsskyddet finns två grundläggande skillnader. Den ena är att upphovsrätten skyddar det sätt på vilket en idé omsatts i verkligheten och inte själva idén. Patentskydd, skydd för varumärken, mönsterskydd och växtförädlarrätt skyddar däremot idén som sådan. Den andra skillnaden är att upphovsrätt uppkommer så fort den skyddade prestationen utförts, medan patent, mönster och växtförädlarrätt i princip förutsätter ett registreringsförfarande. Patentskydd uppkommer således först när rättighetshavaren ansökt om och beviljats patent på sin uppfinning. Va-

rumärken intar en särställning genom att skydd kan uppkomma både genom registrering och genom faktisk användning.

Den ensamrätt som följer med det immaterialrättsliga skyddet är tidsbegränsad. Enligt reglerna i Sverige gäller upphovsrätten under 70 år räknat från upphovsmannens död eller beträffande vissa prestationer under 50 år från det prestationen utfördes. Patentskyddet räknas från den dag ansökan görs om registrering. I Sverige sträcker sig skyddstiden 20 år framåt i tiden. Mönsterskyddet räknas också från ansökningsdagen och gäller under fem år, men tiden kan förlängas upp till tio år. Växtförädlarskyddet gäller under 20 år från registreringsdagen. Varumärken har en i princip obegränsad skyddstid så länge de används. En registrering gäller dock bara under tio år men kan förnyas ett obegränsat antal gånger.

Den som utan ensamrätthavarens samtycke vidtar någon åtgärd som omfattas av ensamrätten begår därmed ett *immaterialrättsligt intrång*. Detta kan exempelvis bestå i att en person utan patenthavarens samtycke tillverkar eller försäljer en patentskyddad produkt.

De immateriella ensamrätterna skyddas genom ett system av olika sanktioner av såväl straff- som civilrättslig karaktär. För samtliga former av immaterialrättsintrång kan sålunda straff- och skadeståndsansvar komma i fråga. Vidare kan en domstol besluta om vissa skyddsåtgärder och säkerhetsåtgärder.

Möjligheterna att på ett effektivt sätt skydda och hävda de immateriella rättigheterna mot intrång har under det senaste decenniet blivit föremål för ökad uppmärksamhet. En orsak till detta är det ökande olovliga kommersiella utnyttjandet av andras verk, produkter, varumärken m.m. som efter internationell förebild benämns piratverksamhet eller "counterfeit"-verksamhet. Exempel på sådana utnyttjanden är olovlig kopiering av datorprogram och produktion av "förfälskade" exemplar av bl.a. märkeskläder och skivor.

En annan orsak till den ökande uppmärksamheten är det internationella avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (TRIPs-avtalet), som slutits inom ramen för Världshandelsorganisationen (World Trade Organization, WTO). Sverige är bundet av TRIPs-avtalet genom sin anslutning till Världshandelsorganisationen. Avtalet innehåller särskilda bestämmelser för att säkerställa skyddet för immaterialrätterna, och i avtalet finns bl.a. en särskild bestämmelse som föreskriver att ett lands myndigheter skall kunna besluta om interimistiska åtgärder för att säkerställa bevisning av betydelse för ett påstått intrång i en immaterialrätt.

Från olika håll har gjorts gällande att de svenska sanktionsbestämmelserna mot intrång i immaterialrätterna inte ger ett ändamålsenligt skydd och inte heller det skydd som TRIPs-avtalet kräver. Man har därvid framhållit att ett sätt som bättre skulle kunna säkerställa de immateriella ensamrätterna vore att införa en civilprocessuell reglering som möjliggör att bevisning säkras vid immaterialrättsliga intrång.

Mot denna bakgrund utarbetades under år 1998 i Justitiedepartementet departementspromemorian (Ds 1998:28) Ny skyddsåtgärd vid immaterialrättsintrång. Promemorian har efter remissbehandling lagts till grund för förslagen i förevarande proposition.

Propositionens förslag

De i propositionen framlagda lagförslagen innebär att en undersökning får göras hos den som på goda grunder misstänkts ha begått ett immaterialrättsligt intrång. Syftet med undersökningen skall vara att säkerställa bevis som kan ha betydelse för utredning om intrånget. Undersökning får också ske hos den som på goda grunder misstänks för ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse till intrång. Även vid misstanke om åsidosättande av en upphovsmans testamentariska förordnande om hur upphovsrätten skall utövas och vid misstanke om intrång i det s.k. titelskyddet skall det vara möjligt att genomföra en intrångsundersökning. Titelskyddet innebär att ett verk inte får göras tillgängligt för allmänheten under sådan titel, pseudonym eller signatur att verket eller dess upphovsman lätt kan förväxlas med ett förut offentliggjort verk eller dess upphovsman.

Föremål och handlingar som kan antas ha betydelse för utredningen får eftersökas. Undersökningen får dock inte omfatta skriftliga handlingar vars innehåll omfattas av tystnadsplikt, om de innehas av någon som har tystnadsplikt eller av den person till förmån för vilken tystnadsplikten gäller. Den får inte heller omfatta skriftliga meddelanden mellan enskilda personer som är varandra närstående.

Intrångsundersökning får endast göras hos den som misstänks ha gjort ett intrång eller misstänks ha gjort sig skyldig till ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse till intrång. Såväl lokaler som bostäder får genomsökas. Någon möjlighet att genomföra undersökningar hos tredje man skall däremot inte föreligga.

Rätten att påkalla prövning skall tillkomma rättighetshavarna. Detsamma gäller den som på grund av upplåtelse har rätt att nyttja föremålet för ensamrätten. Ett yrkande om intrångsundersökning skall prövas av domstol. Behörig domstol är allmän domstol som prövar eller är behörig att pröva mål som rör intrång. Ett beslut om intrångsundersökning får fattas endast om skälen för åtgärden uppväger den olägenhet eller det men i övrigt som åtgärden innebär för den som drabbas av den eller för något annat motstående intresse. En förutsättning för att ett beslut om intrångsundersökning skall meddelas är att sökanden ställer säkerhet för den skada som kan tillfogas motparten. Saknar sökanden förmåga att ställa sådan säkerhet, får domstolen dock befria honom från detta.

Ett beslut om intrångsundersökning skall innehålla uppgifter om ändamålet med undersökningen, vilka föremål och handlingar som får eftersökas samt vilka utrymmen som får genomsökas. Om det behövs, skall domstolen också förordna om andra villkor för verkställandet. För det fall ett dröjsmål skulle medföra risk för att föremål och handlingar som har betydelse för undersökningen går förlorade, får ett beslut om intrångsundersökning meddelas utan att motparten dessförinnan har fått tillfälle att yttra sig. Ett sådant beslut gäller till dess att annat har beslutats. Ett beslut om intrångsundersökning gäller omedelbart. Om inte ansökan om verkställighet görs inom en månad från beslutet om intrångsundersökning, förfaller beslutet.

Undersökningen skall verkställas av kronofogdemyndigheten. Vid verkställigheten skall vissa bestämmelser i utsökningsbalken tillämpas. Myndig-

heten får ta fotografier, göra film- eller ljudupptagningar av eftersökta föremål samt ta kopior av eller göra utdrag ur eftersökta handlingar. Resultatet av undersökningen skall dokumenteras av kronofogdemyndigheten. Fotografier, film- och ljudupptagningar samt kopior av och utdrag ur handlingar skall förvaras hos myndigheten och hållas tillgängliga för båda parter.

Om talan inte väcks inom en månad från det att verkställigheten avslutades, skall skyddsåtgärden gå åter. Kronofogdemyndigheten skall då återlämna de kopior, utdrag, fotografier och upptagningar som har förvarats hos myndigheten till den som varit föremål för intrångsundersökningen. Det samma gäller om ett beslut om intrångsundersökning upphävs sedan verkställighet skett.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

Motionen

I motion L3, som väckts med anledning av propositionen, förespråkar Jerry Martinger (m) mer långtgående möjligheter att företa en intrångsundersökning. Motionären anser att det är anmärkningsvärt att möjlighet till intrångsundersökning inte införs även när det gäller angrepp på företagshemligheter. I motionen begärs ett tillkännagivande till regeringen om att den nu föreslagna skyddsåtgärden skall införas också i lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter (yrkande 1).

Vidare förespråkas i motionen en ordning som innebär att undersökning skall kunna genomföras även hos en person som inte själv är misstänkt för intrånget. Motionären hänvisar till intrång i Internetsammanhang och det behov som kan finnas av att ta del av information på hemsidor hos tredje man. I motionen hemställs om ett tillkännagivande i enlighet härmed (yrkande 2).

Utskottets ställningstaganden

I likhet med regeringen konstaterar utskottet att tyngdpunkten i det svenska sanktionssystemet mot immaterialrättsliga intrång ligger inom civilrätten. Den civilrättsliga regleringen i Sverige innehåller dock, till skillnad från regleringen i många andra länder, inga regler som gör det möjligt att tvångsvis göra en undersökning hos den som misstänks för ett intrång. Inom Europeiska unionen finns i flertalet medlemsstater bestämmelser som tillåter att man inom ramen för ett civilrättsligt förfarande genomför en undersökning i syfte att säkra bevis hos den som kan misstänkas för ett intrång i en immateriell rättighet. Motsvarande möjlighet finns också, såsom framgår av propositionen, i många andra industriländer med vilka Sverige har ett omfattande handels- och tjänsteutbyte. I vissa fall gäller denna möjlighet generellt inom civilrätten, men många gånger är den begränsad till immaterialrättsliga intrång. Från flera av dessa länder har kritik riktats mot Sverige för att det här inte finns någon motsvarande möjlighet. Sådan kritik har också framförts direkt till utskottet. Vid ett besök på U.S. Patent and Trademark Office under en studieresa till USA sommaren 1997 menade man från amerikanskt håll att

gällande svensk lagstiftning inte svarar mot de åtaganden som Sverige gjort genom TRIPs-avtalet.

Enligt utskottets mening talar övervägande skäl för att det i svensk rätt på immaterialrättens område införs en skyddsåtgärd som gör det möjligt att säkra bevisning inom ett civilprocessuellt förfarande. Behovet, som belysts också av många remissinstanser, framstår som särskilt påtagligt när det finns risk för att föremål eller bevis som kan visa intrånget och dess omfattning med lätthet kan undanhållas, förvanskas eller förstöras. Vad som då behövs är framför allt en möjlighet att snabbt, ibland oannonserat, få tillträde till lokaler som disponeras av den som misstänks för intrånget för att där leta efter föremål som är resultatet av eller har använts vid ett intrång liksom verksamhetshandlingar som har anknytning till intrånget.

Det i propositionen framlagda förslaget om en ny skyddsåtgärd har begränsats till förfaranden som innebär ett immaterialrättsligt intrång. Utskottet delar regeringens uppfattning att intresset i dessa fall av en mer effektiv bevissäkring som ett medel i bekämpandet av intrång gör sig starkt gällande. Vad däremot beträffar andra förfaranden än immaterialrättsintrång bör utgångspunkten vara att integritetsaspekterna väger så tungt att det finns anledning att vara restriktiv när man inför en skyddsåtgärd som inte har någon motsvarighet inom civilrätten i övrigt.

Utskottet kan inte finna annat än att propositionens förslag tillgodoser det behov av lagändringar som enligt det ovan anförda föreligger.

När det gäller det i motionen upptagna spörsmålet rörande företagshemligheter noterar utskottet att TRIPs-avtalet omfattar inte bara skyddet för de immateriella ensamrätterna utan också skyddet för företagshemligheter. Som framgår av propositionen är emellertid reglerna i rättegångsbalken om bl.a. husrannsakan och beslag samt reglerna om vitesförbud i lagen om skydd för företagshemligheter tillfyllest med hänsyn till Sveriges åtaganden enligt TRIPs-avtalet. En annan sak är att det från vissa håll gjorts gällande att det vid misstanke om utnyttjande eller röjande av företagshemligheter trots allt finns sådana bevissvårigheter att det kan vara svårt för den drabbade näringsidkaren att vidta rättsliga åtgärder.

I likhet med regeringen anser utskottet att ett införande av en ny skyddsåtgärd också vid olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemligheter kräver mer ingående överväganden, och utskottet är inte berett att inom ramen för förevarande lagstiftningsärendet förorda att nu föreslagen undersökningsmöjlighet införs även såvitt avser angrepp på företagshemligheter. Utskottet förutsätter emellertid att regeringen följer frågan och, om behov föreligger, återkommer till riksdagen med erforderliga lagförslag.

Vad härefter gäller motionsönskemålet om att intrångsundersökning skall få göras även i lokaler som disponeras av tredje man, delar utskottet regeringens uppfattning om att hänsynen till den enskildes integritet bör utesluta att någon som inte ens kan antas ha gjort ett intrång skall kunna drabbas av en sådan förhållandevis ingripande åtgärd.

Med det anförda tillstyrker utskottet bifall till propositionen och avstyrker motion L3.

Hemställan

Utskottet hemställer

 beträffande *intrångsundersökning*

att riksdagen med avslag på motion 1998/99:L3 antar regeringens förslag till

dels lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,

dels lag om ändring i varumärkeslagen (1960:644),

dels lag om ändring i patentlagen (1967:837),

dels lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485),

dels lag om ändring i firmalagen (1974:156),

dels lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter,

dels lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306).

Stockholm den 12 november 1998

På lagutskottets vägnar

Tanja Linderborg

I beslutet har deltagit: Tanja Linderborg (v), Rolf Åbjörnsson (kd), Marianne Carlström (s), Stig Rindborg (m), Rune Berglund (s), Henrik S Järrel (m), Marina Pettersson (s), Elizabeth Nyström (m), Roland Larsson (s), Christina Nenes (s), Tasso Stafilidis (v), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m), Anders Berglöv (s), Viviann Gerdin (c), Ulf Nilsson (fp) och Raimo Pärssinen (s).

Propositionens lagförslag

1998/99:LU5
Bilaga

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt
till litterära och konstnärliga verk

